

І. В. Дмитрієва

i.v.dmytriieva@udu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1330-6645>

А. С. Іваненко

ivanenko.ddpu@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0866-3856>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті здійснено системний аналіз мистецької освіти дітей із особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Мистецька освіта розглядається як ключовий компонент формування цілісної особистості, здатний не лише розвивати естетичний досвід та емоційно-чуттєву сферу дитини, а й сприяти гармонізації внутрішнього стану, формуванню позитивної самооцінки та успішній соціалізації. Виокремлено та охарактеризовано провідні методологічні підходи до організації мистецької освіти дітей з порушеннями розвитку відповідно до концептуальних засад Нової української школи: гуманістичний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, інтегративний та арт-терапевтичний. Особливий акцент зроблено на їх взаємодоповнюваності та взаємозбагаченні в процесі формування ключових компетентностей здобувачів освіти, зокрема культурної, комунікативної та соціальної. Показано, що мистецтво в умовах інклюзивного освітнього середовища може стати інструментом підвищення внутрішньої мотивації здобувачів освіти з ООП, розвитку їхньої креативності, формування ціннісних орієнтацій, збагачення емоційно-комунікативного досвіду та підвищення рівня соціальної інтеграції. Запропоновано напрями вдосконалення сучасної мистецької освіти: індивідуалізація освітньої траєкторії, диференціація завдань, міждисциплінарний підхід, використання цифрового мистецтва й мультимедійних технологій, адаптація художнього контенту до особливостей сприймання дітей із ООП. Акцентовано увагу на тому, що якість мистецької освіти в інклюзивному контексті значною мірою залежить від професійної компетентності педагогів, здатності створювати підтримувальне, емоційно безпечне освітнє середовище та організувати партнерську взаємодію з батьками та фахівцями психолого-педагогічного супроводу. Окреслено перспективи застосування інноваційних методів у навчанні мистецької освітньої галузі здобувачів із різними категоріями освітніх труднощів.

Ключові слова: освіта, мистецька освіта, інклюзивне навчання, особливі освітні потреби, компетентність.

Постановка проблеми. Сучасне оновлення змісту мистецької освіти зумовлене необхідністю пошуку більш ефективних шляхів розвитку та розкриття творчого потенціалу молодого покоління. У цьому контексті особливої ваги набуває питання забезпечення якості мистецької освіти дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Організація ефективної мистецької освіти для дітей із порушеннями розвитку має ґрунтуватися на інтеграції кількох ключових компонентів: освітнього, корекційно-розвивального та соціально-виховного. Одним із визначальних аспектів є адаптація змісту, форм і методів навчання відповідно до індивідуальних потреб та можливостей кожного здобувача освіти з ООП, що сприяє доступності та результативності навчання в межах мистецької освітньої галузі.

Аналіз досліджень і публікацій. Психолого-педагогічна та мистецтвознавча науки (Ю.Богуцький, А.Богуш, В.Бутенко, І.Зязюн, С.Максименко, Л.Масол, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Тарасенко, Г.Шевченко, А.Щербо та ін.) досить широко досліджували й продовжують вивчати проблематику мистецької освіти та формування культурних цінностей у підростаючого покоління. Психолого-педагогічні аспекти проблеми формування особистісних якостей дітей різних вікових груп засобами окремого виду мистецтва в українській сучасній педагогічній науці розглянуто: у галузі музики (І.Барвінок, Н.Батюк, О.Борисова, Н.Георгян, О.Грисюк, А.Король, О.Крюкова, Н.Могилевська, О.Олексюк, О.Ростовський, Н.Фоломєєва та ін.), літератури (Н.Волошина, С.Броннікова, Н.Миропольська, Л.Овдійчук, Л.Руденко, І.Фелющенко та ін.), образотворчого мистецтва (Є.Антонович, Е.Белкіна, С.Коновець, В.Лихвар, О.Сташук та ін.); питання використання виховного потенціалу народного мистецтва як носія духовної спадщини українського народу, фольклорних

традицій національної культури у процесі навчання мистецької освітньої галузі (Є.Антонович, Н.Ганнусенко, Л.Гуцан, Л.Єнтіс, Г.Мірошник, В.Мусієнко, О.Опалюк, Л.Паламарчук, О.Поліщук, М.Стельмахович, Н.Чернуха, О.Шарабуда та ін.), питання взаємодії різних видів мистецтва і роль інтегрованого курсу «Мистецтво» (Б.Андрієвський, Н.Аніщенко, Ю.Белічко, Л.Бзовська, Т.Голінська, О.Даниленко, О.Квецко, С.Коновець, Н.Марусик, Л.Масол, Т.Недайнова, Л.Овдійчук, Т.Пеня, О.Чернова, Г.Шевченко та ін.).

Зростає науковий інтерес до питання зв'язку між мистецькою освітою, естетичним вихованням і особистісним розвитком дітей з порушеннями розвитку як дошкільного, так і шкільного віку (Н.Базима, Ю.Бондаренко, І.Гудим, Г.Гуменська, І.Дмитрієва, А.Іваненко, В.Ільяна, Н.Квітка, І.Кузава, Т.Кузнецова, І.Левченко, Н.Лугових, М.Нікітіна, Т.Опалюк, В.Синьов, О.Чеботарьова, О.Чернякова-Коломійцева, Е.Ютріна, Л.Янько, Н.Ярмола та ін.). Попри наявність ґрунтовних досліджень у даній сфері, теоретико-методологічні основи організації мистецької освіти дітей із ООП все ще не набули достатньої систематизації. Подальшого вивчення потребують питання співвідношення загальнодидактичних і спеціальних принципів навчання, адаптації мистецького контенту до особливостей пізнавальної діяльності учнів із порушеннями розвитку (фізичними, психічними, інтелектуальними та/або сенсорними, з розладами поведінки), а також визначення потенціалу мистецьких практик для формування соціально-комунікативних, культурних та життєвих компетентностей.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану мистецької освіти дітей із особливими освітніми потребами, визначенні ключових проблем та окресленні шляхів її вдосконалення з урахуванням сучасних вимог інклюзивної освіти й потреб суспільства.

Виклад матеріалу статті. Мистецька освіта, будучи важливим чинником розвитку естетичної свідомості та емоційно-чуттєвої сфери, відіграє одну з провідних ролей у формуванні ключової культурної компетентності, сприяє становленню динамічно позитивної та усвідомленої «Я-концепції» дитини. В умовах інклюзивного навчання вона постає як багатовимірний феномен, що поєднує функції самопізнання і самовираження, виступає засобом гармонізації внутрішнього світу, розкриває креативний потенціал та сприяє освітній інтеграції дітей із різними категоріями освітніх труднощів.

Цілі мистецької освітньої галузі обумовлені специфікою мистецтва як об'єкта пізнання дитини, його впливом на становлення особистості та охоплюють такі *напрями*:

- сприяння формуванню та розвитку цілісної особистості в процесі художнього пізнання, яке природно впливає з образно-художньої природи мистецтва – здатності втілювати різні теми й сюжети через індивідуальне переживання і опору на емоційно-ціннісну сферу людини;
- підтримка розвитку міжкультурного діалогу та національної самоідентифікації, оскільки мистецтво володіє можливістю впливати на емоційно-почуттєвий стан людини через твори, що несуть «енергетичний заряд» народної культури. Залучення різноманітних видів національного мистецтва відкриває дитині шанси ідентифікувати себе як представника нації, усвідомити «своє» у глобальному мистецькому просторі та з повагою поставитися до багатоманіття світової художньої спадщини;
- забезпечення здобуття учнями ключових компетентностей, передбачених, зокрема, у Законі України «Про освіту», які мають реалізовуватись через завдання кожної освітньої галузі. У контексті мистецької освітньої галузі вони набувають особливої специфіки і є необхідними для самореалізації особистості у різних сферах життєдіяльності;
- формування системи мистецьких предметних компетентностей, що ґрунтується на оперуванні художніми засобами й видами мистецтва, завдяки яким учень набуває навичок художньо-естетичного сприймання, мислення і творчої діяльності.

Варто підкреслити, що змістові пріоритети мистецької освіти втрачають ефективність, якщо не спрямовані на життєву активність і соціальну взаємодію здобувача освіти. Йдеться про формування гнучкості мислення, здатності до творчих рішень, внутрішньої мотивації до саморозвитку. Саме через залучення до різних видів мистецтва здобувач отримує можливість пов'язати власний внутрішній світ із багатовимірним художнім досвідом, що дає поштовх для прояву креативного мислення та розвитку індивідуальних здібностей. Тобто важливою особливістю сучасних цілей мистецької освіти є її прагнення вийти за рамки вузького розуміння мистецтва як лише формування окремих умінь і навичок у сфері художньо-практичної діяльності. Йдеться не тільки про засвоєння поняттєвого апарату, сприймання і розуміння художніх образів чи опанування практичними навичками і засобами художньо-

естетичної діяльності, а й про підготовку особистості до участі в культурних процесах суспільства, формування в неї здатності до забезпечення культуротворчих практик. Це передбачає формування відчуття особистої причетності до національної культури, розвиток критичного сприймання мистецьких явищ, усвідомленої здатності відрізнити автентичне мистецтво від квазікультурних проявів тощо. Іншими словами, через мистецьку освіту особистість має формуватися як активний суб'єкт культури.

Така орієнтація на розвиток цілісної особистості логічно реалізується через чітке усвідомлення ролі мистецтва у процесі становлення ключових компетентностей здобувачів освіти з ООП. Відповідно до компетентнісного підходу, компетентність передбачає не лише володіння знаннями та уміннями, але й наявність внутрішньої мотивації, ціннісного ставлення та здатності до застосування цих умінь у реальних життєвих ситуаціях. Саме тому в державних стандартах освіти кожен ключову компетентність конкретизовано через категорії «уміння» та «ставлення», що формуються не лише в межах окремої освітньої галузі, окремого навчального предмета, а міжпредметно і міжгалузево – у процесі опанування змісту всіх освітніх галузей.

У структурі ключових компетентностей визначальною для мистецької освітньої галузі є культурна компетентність. Це можна пояснити такими положеннями: по-перше, поняття культури є ширшим за поняття мистецтва, однак саме мистецтво залучає дитину до глибинного емоційно-ціннісного пізнання світу, уможлиблює становлення ціннісних орієнтацій на основі художньо-естетичного досвіду, і, по-друге, культурна компетентність акумулює в собі елементи всіх ключових компетентностей, адже мистецтво сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних умінь, емоційного інтелекту, соціальної активності та ін.

У межах мистецької освіти *культурна компетентність* передбачає розвиток здатності критично аналізувати мистецькі явища, орієнтуватися в культурному різноманітті, брати участь у культурному діалозі, продукувати власні художні ідеї й реалізовувати їх на практиці. Водночас, не менш важливим є формування здатності до емоційного переживання мистецтва, що сприяє прийняттю загальнолюдських і національних цінностей, розвитку естетичної свідомості, емоційно-почуттєвої сфери: емпатії, чуттєвості, рефлексії, відчуття причетності до української та світової культурної спадщини. Окремо слід наголосити на значенні естетичного компонента у повсякденній житті, адже саме він забезпечує розвиток здатності до свідомого сприймання краси в навколишньому середовищі, формує вміння оцінювати явища та об'єкти з точки зору їх гармонійності, сприяє емоційній стабільності та внутрішньому комфорту.

В умовах становлення Нової української школи [6] та реалізації Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання [8] особливого значення набуває оновлення методологічних орієнтирів мистецької освіти учнів з ООП на засадах індивідуалізації навчання та врахування специфіки їхнього особистісного художньо-естетичного досвіду. Зазначені аспекти обґрунтовують доцільність виокремлення і системного аналізу провідних методологічних підходів, які формують сучасну парадигму мистецької освіти дітей із порушеннями розвитку в умовах інклюзії, і визначаються інтеграцією кількох провідних концептів: гуманістичного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегративного та арт-терапевтичного:

✓ *Гуманістичний підхід* ґрунтується на визнанні унікальності кожної особистості, її права на творчий саморозвиток і самовираження. У центрі – повага до внутрішнього світу дитини, визнання її потреб, можливостей і темпів розвитку. Гуманістична парадигма в освітньому процесі передбачає створення безпечного, емоційно підтримувального середовища, де дитина почувається прийнятою, почутою та значущою, без огляду на наявність порушень розвитку. Для дітей із ООП це має особливо важливе значення, адже гуманістичний підхід сприяє формуванню позитивного емоційного фону як необхідної умови для прояву творчості, розвитку почуття впевненості й опори на власні сили в умовах постійного порівняння з однолітками, подоланню соціальної стигматизації, розвитку внутрішньої мотивації до участі у творчих заходах. Гуманістичний підхід виступає «ідейним фундаментом» мистецької освіти, він не лише підтримує гідність дитини, а й сприяє розкриттю її потенціалу через довіру і відкритий діалог.

✓ *Особистісно орієнтований підхід* узгоджує освітній процес із внутрішнім світом дитини, її потенційними можливостями, потребами, інтересами та індивідуальним стилем сприймання навчального матеріалу. Він виходить з того, що кожен учень має власний темп розвитку, різні

мотиваційні стимули та способи емоційного реагування. Особливо важливо це враховувати у роботі з дітьми, які мають порушення інтелектуального розвитку. У практиці мистецької освіти особистісно орієнтований підхід в умовах інклюзивного навчання реалізується через диференціацію навчальних завдань: від простих до складніших, з урахуванням сенсорних, моторних і когнітивних можливостей дитини; добір художніх технік, які відповідають її провідним каналам сприймання (зоровий, кінестетичний, слуховий тощо); створення ситуацій вибору, що стимулює самостійність, внутрішню мотивацію та почуття компетентності; варіативність подання матеріалу, що дає дитині змогу діяти на рівні власного комфортного способу участі (індивідуально, у парі, у малій групі); підтримку самооцінки, що здійснюється через емоційно-позитивний зворотний зв'язок та створення атмосфери «успіху для кожного».

✓ *Компетентнісний підхід* передбачає формування у дітей ключових і предметних компетентностей, зокрема естетичної, соціальної, комунікативної та емоційно-ціннісної. Опановуючи мистецтво, учні намагаються не лише створювати художній продукт, а й інтерпретувати його, розуміти мову символів і образів, усвідомлено відчувати емоційний контекст творів мистецтва.

✓ *Інтегративний підхід* реалізується через поєднання різних видів мистецтва (образотворчого, музичного, театрального, літературного, декоративно-ужиткового тощо) у єдиному освітньому просторі. Така взаємодія надає дитині можливість сприймати художній образ багатоканально: через колір, звук, рух, слово, дотик, що забезпечує залучення різних сенсорних систем і сприяє багатомірному опрацюванню сигналів художньо-естетичної інформації. Інтеграція мистецьких практик для дітей із різними типами освітніх труднощів має важливу корекційно-розвивальну специфіку, адже активізує сенсорну чутливість та стимулює роботу аналізаторів шляхом поєднання зорових, слухових та кінестетичних впливів; розвиває увагу, слухову пам'ять, ритмічні відчуття через музику й театралізовані рухи; формує образне та асоціативне мислення завдяки взаємопроникненню мовних, візуальних і пластичних образів; сприяє збагаченню емоційно-особистісного досвіду та розвитку зв'язного мовлення завдяки поєднанню візуально-художніх та вербальних компонентів.

✓ *Діяльнісний підхід* акцентує увагу на важливості активної художньо-естетичної з елементами творчості діяльності – образотворчій (малювання, ліплення, аплікація, конструювання), музичній (спів, музикування), театралізованій (драматизація, гра за сюжетом), художньо-мовленнєвій (розповіді, вірші), завдяки якій розвиваються соціальні навички, зв'язне мовлення, емоційний інтелект, зорово-рухова координація та ін.

✓ *Арт-терапевтичний підхід* наділяє мистецькі практики корекційно-реабілітаційним потенціалом. Завдяки арт-терапії (казкотерапії, образотворчій терапії, ігротерапії, музикотерапії, драматерапії, танцювальній терапії тощо) діти вчаться безпечно виражати емоції, знижувати внутрішню напругу, долати страхи та формувати позитивний образ «Я». Це допомагає дітям відтворювати внутрішні переживання через образи, звуки, рухи, опановувати альтернативні моделі поведінки через рольові дії або творче моделювання ситуацій, розвивати міжособистісні стосунки та здатність до емпатії через колективні мистецькі дії, відновлювати сенсорний баланс і узгоджувати взаємодію тіла та емоцій завдяки ритму, кольору, звуковим вібраціям тощо.

Ефективна реалізація мистецької освіти учнів з ООП в умовах інклюзивного навчання забезпечується низкою педагогічних умов, серед яких:

- організація безпечного й емоційно-підтримувального середовища;
- використання адаптованих програм, навчально-методичних матеріалів;
- активне застосування наочних, сенсорних та мультимедійних засобів;
- використання різноманітних методів (наочних, словесних, практичних, інтерактивних, ігрових та ін.);
- партнерська взаємодія фахівців (учителя, асистента вчителя, психолога, вчителя-логопеда, вчителя-дефектолога) та батьків.

В умовах цифровізації важливою передумовою якісної мистецької освіти дітей з ООП є забезпечення когнітивної доступності навчального мистецького матеріалу, що передбачає не лише базове ознайомлення, а й глибоке та усвідомлене сприймання причинно-наслідкових, смислових і культурних зв'язків, закладених у художніх образах. Досягнення цього можливе завдяки чіткій структуризації навчального контенту, залученню візуальних, тактильних і мультимедійних ресурсів (арт-

програм, віртуальних галерей, аудіовізуальних та сенсорних стимулів), а також використанню ритмічних повторів та інших методів смислового закріплення.

Забезпечення цих умов неможливе без педагогічного супроводу, побудованому на глибокому розумінні потреб учнів із ООП. Тому особлива роль належить професійній компетентності учителя, який має володіти сучасними мистецькими технологіями, розуміти психофізіологічні особливості дітей із порушеннями розвитку та вміти створювати мотиваційно-підтримувальне освітнє середовище. Саме педагог виступає не лише ретранслятором художньо-естетичних знань і умінь, а й фасилітатором креативності, емоційної стабільності та соціальної адаптації учнів із ООП. Уміння розвивати в учнів почуття внутрішньої безпеки, забезпечувати позитивне зохочення, організовувати ситуації успіху та творчого самовираження є ключовими ознаками педагогічної майстерності в інклюзивному освітньому середовищі.

Висновки, перспективи подальших пошуків. Підсумовуючи викладене, можемо стверджувати, що оновлене бачення мистецької освіти дітей із ООП потребує не лише сучасного теоретичного переосмислення її методологічних засад, але й повноцінного практичного впровадження. Визначальним фактором цього процесу є створення розвивального, доступного й емоційно безпечного мистецького простору, який поєднує індивідуалізацію та когнітивну доступність змісту мистецького матеріалу; інтеграцію різних видів мистецької діяльності; використання адаптованих і модифікованих програм і матеріалів; тісну партнерську взаємодію вчителя інклюзивного класу, фахівців супроводу та родини. Представлений підхід сприяє розкриттю потенційних можливостей кожної дитини з ООП, її успішній соціалізації й формуванню основ культурної ідентичності.

До перспективних напрямів подальших досліджень належить розробка диференційованих корекційно-розвивальних програм мистецького спрямування для дітей з різними типами освітніх труднощів, а також дослідження корекційно-розвивального потенціалу цифрових мистецьких платформ і засобів. Загальна перспектива полягає у створенні динамічної та відкритої системи мистецької освіти дітей із особливими освітніми потребами, яка сприятиме всебічному розкриттю творчого потенціалу кожної особистості.

Список використаних джерел:

1. **Дмитрієва І.** (2018) Корекційні можливості естетичного виховання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *International Academy Journal WEB of SCHOLAR: Multidisciplinary Scientific Journal*. 4 (22), Vol. 4, April 2018, С.23-27.
2. **Дмитрієва, І., Іваненко, А., Одинченко, Л.** (2023) Артпедагогіка як сучасний педагогічний напрям у спеціальній освіті. Гуманізація навчально-виховного процесу, 2023, № 1(103), С.241-250. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(103\)2023.284566](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(103)2023.284566)
3. **Дмитрієва І., Одинченко Л., Іваненко А.** (2024) Розвиток особистісно-естетичних якостей в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальних закладах освіти та закладах освіти з інклюзивним навчанням. *Inclusion and Diversity*. Вип. 4, 2024, С. 9-14. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/364/339>.
4. **Квецко О., Марусик Н.** (2023) Проблеми та перспективи мистецької освіти в Україні. http://www.aphn-journal.in.ua/archive/70_2023/part_1/20.pdf
5. **Комаровська О., Просіна О.** (2020) Мистецька освіта: вектори реформування: за матеріалами обговорення проекту Державного стандарту базової середньої освіти в експертному середовищі 20 лютого 2020 р., м. Київ, Україна. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020, Вип. 2(1), С.1-6. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-3-3>
6. **Концепція** реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. <https://zakon.rada.gov.ua/go/988-2016-%D1%80>
7. **Миронова С., Чопік О.** Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. 2-е видання, перероблене та доповнене. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. 332 с. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/>
8. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р. <https://zakon.rada.gov.ua/go/527-2024-%D1%80>

References:

1. Dmytriieva, I. (2018). Correctional possibilities of aesthetic education of students with intellectual disabilities. *International Academy Journal Web of Scholar: Multidisciplinary Scientific Journal*, 4(22), 23-27.
2. Dmytriieva, I., Ivanenko, A., Odychenko, L. (2023). Art pedagogy as a modern pedagogical direction in special education. *Humanization of the Educational Process*, 1(103), 241-250. [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(103\)2023.284566](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(103)2023.284566)
3. Dmytriieva, I., Odychenko, L., Ivanenko, A. (2024). Development of personal-aesthetic qualities in students with intellectual disabilities in special and inclusive educational settings. *Inclusion and Diversity*, 4, 9-14.

<https://journals.spu.sumy.ua/index.php/inclusion/article/view/364/339> 4. Kvetzko, O., Marusyk, N. (2023). Problems and prospects of art education in Ukraine. Retrieved from http://www.apfn-journal.in.ua/archive/70_2023/part_1/20.pdf 5. Komarovska, O., Prosina, O. (2020). Art education: Vectors of reform (Based on the discussion of the draft State Standard of Basic Secondary Education in the expert environment, Kyiv, February 20, 2020). Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2(1), 1-6. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-3-3> 6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2016, December 14). Concept for the implementation of state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period up to 2029 (Order No. 988-r). <https://zakon.rada.gov.ua/go/988-2016-%D1%80> 7. Myronova, S., Chopik, O. (2023). Correctional psychopedagogy. Oligophrenopedagogy (2nd ed.). Kamianets-Podilskyi National University named after Ivan Ohienko. <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/> 8. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024, June 7). National strategy for the development of inclusive education for the period up to 2029 and approval of the operational plan of measures for its implementation for 2024-2026 (Order No. 527-r). <https://zakon.rada.gov.ua/go/527-2024-%D1%80>

Dmytriieva I., Ivanenko A. Methodological Principles of Art Education for Children with Special Educational Needs in Inclusive Settings. The article provides a systematic analysis of art education for children with special educational needs in the context of inclusive learning. Art education is viewed as a key component in the formation of a holistic personality, capable not only of developing a child's aesthetic experience and emotional sphere, but also of promoting internal harmony, positive self-esteem, and successful socialization. The article identifies and characterizes the leading methodological approaches to organizing art education for children with developmental disabilities in accordance with the conceptual foundations of the New Ukrainian School: humanistic, learner-centered, competence-based, activity-based, integrative, and art-therapeutic. Particular attention is paid to their complementarity and mutual enrichment in the process of developing key competencies among students, including cultural, communicative, and social competencies. It is shown that, within inclusive educational settings, art can serve as an instrument for enhancing intrinsic motivation, fostering creativity, shaping value orientations, enriching emotional and communicative experience, and promoting the social integration of learners with special educational needs. The article proposes directions for improving contemporary art education: individualization of learning trajectories, task differentiation, interdisciplinary approaches, the use of digital art and multimedia technologies, and the adaptation of artistic content to the perceptual needs of children with special educational needs. It is emphasized that the quality of art education in an inclusive context largely depends on the professional competence of teachers, their ability to create a supportive, emotionally safe learning environment, and to organize cooperation with parents and psychological-pedagogical support specialists. The prospects for implementing innovative methods in art education for learners with different categories of educational difficulties are outlined.

Keywords: education, art education, inclusive learning, special educational needs, competence.

Подано 27.01.2025

Рекомендовано до друку 05.12.2025

DOI: <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series19.2025.49.03>

УДК: 159.91:616-001]:613.86

О.М.Дубовик

dubovykom@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-4725-5604>

М.М. Маломуд

malomudmaria29@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-5493-9254>

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОЇ ТРАВМИ (КЛІНІКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД)

У статті розглядаються клініко-психологічні механізми формування психічної травми. Здійснено теоретичний аналіз сучасних підходів до розуміння психічної травми, зокрема з позиції біопсихосоціальної моделі, що поєднує дані нейронаук, клінічної психології та психіатрії. Описано нейропсихологічні зміни, афективні порушення, когнітивні спотворення та поведінкові реакції, які супроводжують травматизацію особистості.